യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണ+പ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 37

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഇച്ഛാവിഷവികാരസ്യ വിയോഗം യോഗനാമകമ് .
ശാന്തയേ ശൃണു ഭൂയോഽപി പൂർവമുക്തമപി സ്ഫുടമ് .. 1
ആത്മനോ വ്യതിരിക്തം ചേദ്വിദ്യതേ തദിഹേച്ഛയാ .
ഇഷ്യതാമസതി ത്വേതത്സ്വാത്മാന്യത്വം കിമിഷ്യതേ .. 2
നിർഭാഗാവയവാ സൂക്ഷ്മാ വ്യോമ്നഃ ശൂന്യതൈവ ചിത് .
സൈവാഹംജഗദാകാരാ സതീ കിം തത്തയേഷ്യതേ .. 3
സാ വ്യോമരൂപാ വ്യോമൈവ വ്യോമാത്മവേദ്യവേദികാ .
വ്യോമാത്മജഗദാഭാസമത്രേച്ഛാവിഷയോഽസ്തി കഃ .. 4
ഗ്രാഹ്യഗ്രാഹകസംബന്ധഃ കുതശ്ചിദിതി തന്ന നഃ .
വിദ്യതേഽസൗ പ്രശാന്താനാം യേഷാമസ്തി ന വേദ്മി താൻ .. 5
ഗ്രാഹ്യഗ്രാഹകസംബന്ധഃ സ്വനിഷ്ഠോഽപി ന ലഭ്യതേ .
അസതസ്തു കഥം ലാഭഃ കേന ലബ്ധോഽസിതഃ ശശീ .. 6
ഏഷൈവ ഗ്രാഹകാദീനാം സത്താ യന്നാത്മനിഷ്ഠതാ .
സ്വഭാവാവേക്ഷയാ സത്യാ ന ജാനേ ക്വ പ്രയാന്തി തേ .. 7
ഏഷ ഏവ സ്വഭാവോ യദ്ദൃഷ്ടൃദൃശ്യക്ഷയോഽഖിലഃ .
ജ്ഞാത്വാഽസത്യാ വിനിർവാണമഹംതാത്മനി ഗച്ഛതി .. 8
നിർവാണേ നാസ്തി ദൃശ്യാദി ദൃശ്യാദൗ നാസ്തി നിർവൃതിഃ .
മിഥോഽനയോരനുഭവോ ന ച്ഛായാതപയോരിവ .. 9
ഉഭേ ഏതേ മിഥോഽസത്യേ അസത്യേ ച ന നിർവൃതിഃ .
യതോ നിർവാണമജരമദുഃഖമനുഭൂയതേ .. 10
ഭ്രമഭൂതം ച ദൃശ്യാദി നിത്യം നാത്ര സുഖപ്രദമ് .
അസച്ച തദ്ഭാവ്യതാം മാ നിർവാണേ സ്ഥീയതാമജേ .. 11
ശുക്തികാരൂപ്യസദൃശം പ്രേക്ഷിതം യന്ന ലഭ്യതേ .
അർഥകാര്യപി തന്നാസ്തി കിമത്രാപഹ്നവേന ച .. 12
തത്സദ്ഭാവാന്മഹദ്ദുഃഖമസദ്ഭാവാന്മഹത്സുഖമ് .
അഭാവഃ സോപപത്തിസ്തു ദൃഢതാം യാതി ഭാവനാത് .. 13
തത്കിമാത്മനി ബന്ധായ വിദഗ്ധം ന മുധാധമാഃ .
സ്പഷ്ട ഏവോപചയാദേർവസ്തുന്യസ്തമിതാഽപദേ .. 14
കാര്യകാരണഭാവാദി ബ്രഹ്മൈവ സകലം യദാ .
തദാ തു ബ്രഹ്മതാ ഹ്യസ്മിൻസംവിന്മാത്രാത്മകേ തതേ .. 15
മാർഗയന്തി പ്രബോധായ തൈർമൃഗൈരലമസ്തു നഃ .
വ്യോമരൂപേ കിലൈകസ്മിൻസർവാത്മനി തതേ സതി .. 16
കാര്യകാരണതാഢ്യാനാമുക്തീനാമേവ കഃ ക്രമഃ .
യോ ഹേതുഃ സ്പന്ദനേ വായോർദ്രവത്വേ സലിലസ്യ ച .. 17
ശൂന്യത്വേ നഭസഃ സൗമ്യ സർഗാദിത്വേ ചിദാത്മനഃ .

കാര്യകാരണഭാവാദി ബ്രഹ്മൈവ സകലം യദാ .. 18
തദാ ബ്രഹ്മണി സർഗാണാം കാരണാർഥാ വിലജ്ജതാ .
ന ദുഃഖമസ്തി ന സുഖം ശാന്തം ശിവമയം ജഗത് .. 19
നാസ്തി ചിന്മാത്രതാന്യത്വമത ഇച്ഛോദയഃ കുതഃ .
മൃദ്ദേഹയോധസേനായാം ന മൃന്മാത്രേതരദ്യഥാ .. 20
ന സ+ജ്ജഗ/ദഹംതാദൗ ദൃശ്യേ ബ്രഹ്മേതരത്തഥാ .
ശ്രീരാമ ഉവാച .
ഏവം ചേത്തദുദേത്വിച്ഛാ മാ വോദേതു മുനീശ്വര .. 21
സാ തു ബ്രഹ്മൈവ കോ്ർഥഃ സ്യാദസ്യാ വിധിനിഷേധനേ .
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ജ്ഞാതായാം സംപ്രബുദ്ധായാമിച്ഛാ ബ്രഹ്മൈവ നേതരത് .. 22
യഥാ സംബുദ്ധവാന്നാമ തത്സത്യം കിം ത്വിദം ശൃണു .
യദാ യദാ ജ്ഞതോദേതി ശാമ്യതീച്ഛാ തദാ തദാ .. 23
വസ്തുസ്വഭാവാദുദയത്യാദിത്യേ യാമിനീ യഥാ .
ശാമ്യത്യേവ ന തൂദേതി ജ്ഞപ്താവിച്ഛാദി തത്തഥാ .. 24
യഥാ യഥോദയോ ജ്ഞപ്തേർദ്വൈതശാന്തിസ്തഥാ തഥാ .
വാസനാവിലയശ്ചൈവ കഥമിച്ഛോദയോ ഭവേത് .. 25
തസ്യാ വിദ്യോപശാന്തേയം നിർമലാ മുക്തതോദിതാ .
അശേഷദൃശ്യവൈരസ്യാദ്യസ്യേച്ഛോദേതി ന ക്വചിത് .. 26
വിരക്തതാസ്യ നോ ദൃശ്യേ നോദേത്യത്രാസ്യ രക്തതാ .
കേവലം ദ്രഷ്ടൃദൃശ്യശ്രീഃ സ്വദതേ ന സ്വഭാവതഃ .. 27
കാകതാലീയയോഗേന പരപ്രേരണയാനയാ .
യദി കിംചിത്കദാചിച്ച സമ്യഗിച്ഛതി വാ ന വാ .. 28
തദസ്യ സേച്ഛാ നേച്ഛാ വാ ബ്രഹ്മൈവാത്ര ന സംശയഃ .
ഇച്ഛാ ന ജായതേ ജ്ഞസ്യാവശ്യമേവാനു വാ നവാ .. 29
ജ്ഞതാ ചേദുദിതാ ജന്തോസ്തദിച്ഛാസ്യോപശാമ്യതി .
നൈതയോഃ സ്ഥിതിരേകത്ര പ്രകാശതമസോരിവ .. 30
പ്രതിഷേധവിധീനാം തു തജ്ജ്ഞോ ന വിഷയഃ ക്വചിത് .
ശാന്തസർവൈഷണേച്ഛസ്യ കോ്സ്യ കിം വക്തി കിംകൃതേ .. 31
ഏതദേവ ജ്ഞതാചിഹ്നം യദിച്ഛാസ്വതിതാനവമ് .
ഹ്ലാദനം സർവലോകാനാമഥാനുഭവ ഏവ വാ .. 32
ദൃശ്യം വിരസതാം യാതം യദാ ന സ്വദതേ ക്വചിത് .
തദാ നേച്ഛാ പ്രസരതി തദൈവ ച വിമുക്തതാ .. 33
ബോധാദനൈക്യമദ്വൈതം യഃ ശാന്തമവതിഷ്ഠതേ .
ഇച്ഛാനിച്ഛാദയഃ സർവേ ഭാവാസ്തസ്യ ശിവാത്മകാഃ ..34
ബോധാദസ്ത-മിത+ദ്വൈത-മ+ദ്വൈ/തൈക്യ-വിവർജിതമ് .
യഃ സ്വച്ഛോ വിഗത+വ്യഗ്രഃ ശാന്ത ആത്മന്യവസ്ഥിതഃ..35
നൈവ തസ്യ കൃതേനാർഥോ നാകൃതേനേഹ കശ്ചന .
ന ചാസ്യ സർവഭൂതേഷു കശ്ചിദർഥവ്യപാശ്രയഃ .. 36
നാനിച്ഛയാ നേച്ഛയാഥ ന സതാ നാസതാ സദാ .

നൈവാത്മനാ ന ചാന്യേന നൈതൈർമരണജീവിതൈഃ .. 37
ഇച്ഛാ ച തസ്യ നോദേതി നിർവാണസ്യ പ്രബോധിനഃ .
യദി ചോദേതി തസ്യേച്ഛാ ബ്രഹ്മ ശാശ്വതമേവ സാ .. 38
ന ദുഃഖമസ്തി ന സുഖം ശാന്തം ശിവമജം ജഗത് .
ഇതി യോഽന്തഃ ശിലേവാസ്തേ തം പ്രബുദ്ധം വിദുർബുധാഃ .. 39
ദുഃഖം സുഖം ഭാവനയാ കുർവന്വിഷമിവാമൃതമ് .
ഇതി നിശ്ചിത്യ ധീരാത്മാ പ്രബുദ്ധ ഇതി കഥ്യതേ .. 40
തത്സ്ഥിതം വ്യോമനി വ്യോമ ശാന്തേ ശാന്തം ശിവേ ശിവമ് .
ശൂന്യേ ശൂന്യം സതി ച സദ്യദ്ബ്രഹ്മണി ജഗത്സ്ഥിതമ് .. 41
അസംവേദനസംവിത്ത്വേ തത്ത്വേ വിശ്വമിതി സ്ഥിതേ .
സൗമ്യേ സമസമേ ശാന്തേ ശിവേഽഹംതാഭ്രമഃ ക്ഷയീ .. 42
യദിദം ദൃശ്യതേ കിംചിജ്ജഗത്സ്ഥാവരജങ്ഗമമ് .
തത്സർവം ശാന്തമാകാശം പരചിന്താപുരോപമമ് .. 43
പരചിന്താപുരോമധ്യേ ഗതവിഘ്നം ഗമാഗമൗ .
യഥാന്തസ്തവ ശൂന്യത്വാത്തഥൈവാസ്മിഞ്ജഗദ്ഭ്രമേ .. 44
അബ്ധി+ദ്യൂർവീ-നദീശൈലശോഭാശൂന്യതരാത്മനി .
ജൃമ്ഭതേ+ ദ്രഷ്ടൃ-കരണം മൃഗ-തൃഷ്ണാമ്ബു/വീചിവത് .. 45
സ്വപ്നനിർമാണപുരവദ്ബാലവേതാലതാലവത് .
യദിദം ദൃശ്യതേ തത്ര കിം കിലാസത്യതേതരത് .. 46
അസത്യമേവാഹമിതി ഭാസതേ സത്യമേവ ച .
ഭ്രാന്തിഭാജം വിനൈവേയം ഭ്രാന്തിഃ സ്ഫുരതി സാ സതീ ..47
ന സന്നാസന്ന സദസത്കിമപീദമതീന്ദ്രിയമ് .
അവാച്യം ജഗദിത്യേവ ഭാത്യവക്ഷുഭിതം ഖവത് .. 48
ഇഹേച്ഛാനിച്ഛതേ ജ്ഞസ്യ ശാമ്യതാം യദലം സമേ .
തഥാപി ശ്രേയസേ മന്യേ നന്വനിച്ഛോദയം സ്ഫുടമ് .. 49
അഹം ജഗദിതി ജ്ഞപ്തിഃ ഖേ ഖസ്യേവേയമാസ്ഥിതാ .
ചിദാത്മനോ യഥാ വായോഃ സ്പന്ദോ നാത്രാസ്തി കാരണം .. 50
ചിതശ്ചേത്യോന്മുഖത്വം യത്തച്ചിത്തം സൈവ സംസൃതിഃ .
സേച്ഛാ തന്മുക്തതാ മുക്തിര്യുക്തിം ജ്ഞാത്വേതി ശാമ്യതാമ്..51
ഇച്ഛാ ഭവത്വനിച്ഛാ വാ സർഗോ വാ പ്രലയോഽഥവാ .
ക്ഷതിർന കസ്യചിത്കാചിന്ന ച കിംചിദിഹാസ്തി ഹി .. 52
ഇച്ഛാനിച്ഛേ സദസതീ ഭാവാഭാവൗ സുഖാസുഖേ .
ഇത്യത്ര കലനാ വ്യോമ്നി സംഭവന്തി ന കാശ്ചന .. 53
ഇച്ഛാനാം താനവം യസ്യ ദിനാനുദിനമാഗതമ് .
വിവേകശമതൃപ്തസ്യ തമാഹുർമോക്ഷഭാഗിനമ് .. 54
ഇച്ഛാക്ഷുരികയാ വിദ്ധേ ഹൃദി ശൂലം പ്രവർതതേ .
ജയന്തി യത്ര നൈതാനി മണിമന്ത്രൗഷധാനി ച .. 55
യാൻകാര്യകരണവ്യൂഹാൻകൃതവാൻപൂർവമേവ താൻ .
സംപ്രേക്ഷയാ ന പശ്യാമി മിഥ്യാഭ്രമഭരാദൃതേ .. 56
ഭ്രമഭൂതേന കുർമശ്ചേദ്ധ്യവഹാരമവസ്തുനാ .

തത്കസ്മാത്പരചിത്താദ്രിഃ കമ്ബലത്വം ന നീയതേ .. 57
അസതാ വ്യവഹാരശ്ചേത്പ്രേക്ഷാമാത്രവിനാശിനാ .
ക്രിയതേ ശശശൃങ്ഗേണ തത്കഥം ഛാദ്യതേ ന ഖമ് .. 58
അഹഭാവാച്ചിദാകാശോ ജാഡ്യാതിശയതഃ ക്ഷണാത് .
പാഷാണതാം ജലമിവ മനസ്ത്വാദ്യാതി ദേഹതാമ് .. 59
ചിത്ത്വാദനുഭവത്യേതാമസത്യാമേവ ദേഹിതാമ് .
അവിനഷ്ടൈവ ചിച്ഛക്തിഃ സ്വപ്നേ സ്വമരണം യഥാ .. 60
വ്യോമ്ന്യസത്യമവസ്തുത്വാത്സത്യം ചാനുഭവാദ്യഥാ .
നീലത്വം തദ്വദീശേഽസ്മിൻസർഗോ നാസന്ന സന്മയഃ .. 61
യഥാ ശൂന്യത്വനഭസോര്യഥാ സ്പന്ദനഭസ്വതോഃ .
ഭേദോ നാസ്തി തഥാ സർഗബ്രഹ്മണോരേകരൂപയോഃ .. 62
നേഹ സംജായതേ കിംചിജ്ജഗദാദി ന നശ്യതി .
സ്വപ്നോ നിദ്രാഗതസ്യേവ കേവലം പ്രതിഭാസതേ .. 63
അവിദ്യമാനേ പൃഥ്വ്യാദൗ പ്രതിഭാമാത്രരൂപിണി .
സർഗേ ക ഇവ സംരമ്ഭസ്ത്യാഗാദാനൈശ്ചിദമ്ബരേ .. 64
ന ദേഹഃ പ്രതിഭാതോഽസ്തി പൃഥ്വ്യാദികാരണാന്വിതഃ .
കേവലം ബ്രഹ്മചിന്മാത്രമേവാത്മന്യേവ സംസ്ഥിതമ് .. 65
ബുദ്ധ്യാദേഃ കാരണത്വം ച ദ്വൈതൈക്യാസംഭവാന്ന സത് .
അനേനേദം ക്രിയത ഇത്യസ്യാർഥം യാതി സംഭവാത് .. 66
അഹേതുരക്രമം ഭാതി ചിതി കല്പക്രിയാഗണഃ .
ക്ഷണേനൈവ യഥാ സ്വപ്നേ മൃതിജന്മാദി സത്വരാഃ .. 67
ഖമേവ പൃഥ്വീ ഖം ശൈലാഃ ഖമേവ ദൃഢഭിത്തയഃ .
ഖമേവ ലോകാഃ സ്പന്ദഃ ഖം സർഗസംവേദനം ചിതേഃ .. 68
വ്യോമഭിത്തൗ ജഗച്ചിത്രം ചിദ്രങ്ഗമയമാതതമ് .
നോദേതി നാസ്തമായാതി ന ശാമ്യതി ന താമ്യതി ..69
ചിദ്വാരിണി ജഗത്തുങ്ഗതരങ്ഗദ്രവരൂപിണി .
കിം നു വാ കഥമുത്പന്നം കിം ശാന്തം ച കദാ കഥമ് ..70
ശാന്തേ മഹാചിദാകാശേ ജഗച്ഛൂന്യത്വശാലിനി .
ചേത്യാസംഭവതഃ സന്തി നോദയാസ്തമയൗ കുതഃ .. 71
പർവതാ ഗഗനായന്തേ ഗഗനം പർവതായതേ .
സംവേദനപ്രയോഗേണ ബ്രഹ്മണഃ സർഗതാ സ്ഥിതൗ .. 72
സംവിച്ചൂർണപ്രയോഗേണ നിമേഷാർധേന യോഗിനഃ .
കുർവന്തി ജഗദാകാശമാകാശം ത്രിജഗന്തി ച .. 73
സിദ്ധസംകല്പനഗരാണ്യസംഖ്യാനി യഥാമ്ബരേ .
തഥാ സർഗസഹസ്രാണി സന്തി താനി തു ചിന്നഭഃ .. 74
മഹാർണവേ യഥാവർതാ അന്യോന്യമപി മിശ്രിതാഃ .
പൃഥഗേവാവതിഷ്ഠന്തേ പയസോഽന്യേ ച നൈവ തേ .. 75
മഹാചിതി മഹാസർഗാ അന്യോന്യമപി മിശ്രിതാഃ .
പൃഥഗേവാവതിഷ്ഠന്തേ വ്യതിരിക്താ ന തേ തതഃ .. 76
സർഗാത്സർഗാന്തരാലോകേ യാ പ്രബുദ്ധസ്യ യോഗിനഃ .

സിദ്ധലോകാന്തരേ പ്രാപ്തിഃ സൈവേതി വിബുധോക്തയഃ .. 77
അവിനാശിനി ഭൂതാനി സ്ഥിതാനി പരമേ ശിവേ .
വ്യോമ്നീവ ശൂന്യതോല്ലാസാഃ സർഗവർഗാ നിരർഗലമ് .. 78
പരമാർഥനിജാമോദാഃ സഹജാഃ സർഗവിഭ്രമാഃ .
നോദ്യന്തി നോപശാമ്യന്തി ലേഖാ ഇവ ശിലോദരേ .. 79
അന്യോന്യം കുസുമാമോദാ മിലിതാ അപ്യമീലിതാഃ .
വ്യോമരൂപാസ്തഥാ സർഗാ അന്യോന്യം സിദ്ധഭൂമയഃ .. 80
സംകല്പാകാശരൂപത്വാത്സർവാനുഭവവത്സ്ഥിതേഃ .
തനുസംകല്പമോഹാനാം സത്യാശ്ച മനനോക്തയഃ .. 81
ന ജ്ഞാനവാദിതാ സത്യാ ന ബാഹ്യാനർഥവാദിതാ .
യഥാവേദനമേതാനി വേദനാനി ഫലന്തി വഃ .. 82
ചിതി ചിത്ത്വം യദസ്ത്യന്തർജഗദിത്യേവ ഭാവിതേ .
ഭേദോ ദ്രവത്വപയസോരിവ നാത്രോപപദ്യതേ .. 83
കാലോ ജഗന്തി ഭുവനാന്യഹമക്ഷവർഗ-
സ്ത്വം താനി തത്ര ച തഥേതി ച സർവമേകമ് .
ചിദ്ന്യോമ ശാന്തമജമവ്യയമീശ്വരാത്മ
രാഗാദയഃ ഖലു ന കേചന സംഭവന്തി .. 84

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ
മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ ദൃശ്യോപ-ദേശ-യോഗോ
നാമ സപ്ത+ത്രിംശഃസ് സർഗഃ .. 37 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
14.12.2023